અક્કલનું પડીકું

-: અથવા :-

ખુબીઓનો ખજાનો.

પ્રખ્યાત ગાયનોનો સંગ્રહ

— કીંમત —

બે આના.

૧૯૨૫.

પ્રસિદ્ધ કર્તા

બુકસેલર મણીલાલ ભાઇશંકર વ્યાસ.

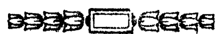
ઠે સ્ટેશન રોડ, બહરી આર્ટસ ફેકટરી સામુ સુરત.

અક્કલનું પડીકું

અથવા

ખુબીનો ખજાનો.

— ભાગ ૧ લો. —

વીર કુણાલ. —રાગ,—ગઝલ—

અમારાં દેશને છોડી, અમે થાનાર પરદેશી;
હૃદયને મેળવી લેશે, અમારો પ્યાર પરદેશી.
થયાં દુર્ભાગીયાં એવાં, તજવી દેશની સેવા;
ભટકશું પારકા ઘરમાં, બની લાચાર પરદેશી.
અમારી ધર્મ નીતિથી, અમારી સત્ય રીતિથી;
અમે સ્તકર્મથી થઇશું, હૃયના હાર પરદેશી.
અમારા દેશ બંધુઓ, અમારી જન્મ ભુમીમાં;
હવે છેલ્લા પ્રણામો છે, અમે હદપાર પરદેશી.

વીર કેશરી. —રાગ—ગઝલ-કવ્વાલી-

થવાનું ના થવાનું કહે; નજુમી કોણ એવો છે;
ન જાણ્યું જાનકી નાથે; સવારે શું થવાનું છે?

હતી શલ્યા રૂપે "અહલ્યા" જગતમાં વાત જાહેર છે;
ન જાણ્યું જ્ઞાની **ગૌતમે;** સવારે શું થવાનું છે?
હતા **કૌરવ** અને **પાંડવ;** જગતમાં મહાબળી યોદ્ધા;
ન જાણ્યું **ભીષ્મ** જેવાએ; સવારે શું થવાનું છે?
રમ્યા જુગટું સહુ સાથે; વિભુતી સૌ ગયા હારી;
ન જાણ્યું **ધર્મ** જેવાએ; **સવારે શું થવાનું છે?**

બલીરાજા. —:૦:—

મારી સજની, તું કયાં રમીઆવી **રજની**, સાચું બોલ, બોલ, બોલ,
શાણી સૈયર, તું શીદને આળ ચડાવે, કેડો છોડ, છોડ, છોડ?
હમણાં માળા ગુંથી હતીને, હમણાં કેમ કરમાણી,
પરસેવો તને કયાં વળ્યો, તારી ભમ્મર કયાં ભીંજાણી—સાચું.
કાળો **ભમરો** શીરપર બેઠો, ઉરાડતાં ગભરાણી,
લાપોટે લટ છુટી ગઈ—મારી, ભમ્મર ત્યાં ભીંજાણી.—કેડો.
કસ્તુરી તારા અંગે મ્હેકે, **કુસુમ** કળીના હારો,
નયન રહ્યાં છે નાચી નવેલી, મળીયો કોણ ઠગારો—સાચું.—સાચું.
ચંદ્ર સરોવર નહાવા ગઈતી, વાટે મળ્યો એક માળી,
છાબ ભરીને ગજરા આપ્યા, હું તો તમથી હારી.—કેડો.

બલીરાજા —:૦:—

વશ કીધો તેં વીર મારો, જે ગુણીયલ ને બહુ સારો,
નથી વાંક જરા કાંઇ મારો, **નણદલ** તમ વીર ઠગારો;
રંગ મહેલમાં હતી એકલી આવી અડપલું કરી ગયા,
ચુંબન કરી, ભરી **અંક** મીલાવી, મોહન મનડું હરી ગયા.—**નથી.**
વસંત જોબન ફુલવાડીમાં ભુલો પડી ગયો ભમરો,
લાલચ આપી તેં લલચાવ્યો, બંધુ ડાહ્યો ડમરો—**વશ.**

શરમાળે મને શાન કરીને **કંચુકીની કશ છોડી,**
હૃદય ધરાપર થન થન નાચ્યા, લાજ શરમ સૌ તોડી—નથી.
વદન ચન્દ્ર છબી રતી લજાવે, ભ્રકુટી કામણગારી,
બધુ મારો સરળ હૃદયનો કળા અજબ છે તારી—વશ.

ભરથરી.–પીંગળા અને ભરથરીનો સંવાદ—

ધીક યુવા ધીક મુજને ધીક કામ વિકારજી;
જેણેરે ભુલાવી મને સત્યથી, કર્યા નીચ વિચારજી.
–ભેખરે ઉતારો રાજા ભરથરી.

ક્ષમા કરોરે રાજા રંક છું, નારી અજ્ઞાની જાતજી;
અન્ય વખત એવું નહી કરૂં, લાજ્યા માતને તાતજી.–ભેખરે.
કપટ રૂપીરે રાણી **પીંગળા,** એશુ બોલે વચનજી;
રાજરે તજ્યું તુજ કારણે, જો વિચારીને મનજી;
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

તુંરે ખોટી ને ખોટું રાજ છે, ખોટો સારો સંસારજી;
અલખ જગાવું વન એકલો, જેથી પામું ઉદ્ધારજી.–ભિક્ષા.
રહોનો રાજા રસોઇ કરૂં, જમતા જાઓ સ્વામીનાથજી;
ક્ષીરરે નીપજાવું ક્ષણુ એકમાં, જમીએ આપણુ સાથજી.–ભેખરે.
મઢીરે કરાવું રંગ મહેલમાં, રાખું ગુપ્ત અવાસજી;
જેમરે જાણે નહિ જગતમાં, સાધો જોગ રહી પાસજી–ભેખરે.
મહેલરે તારાને રાણી શું કરૂં, કેવો ગુપ્ત અવાસજી;
ક્ષીરરે ભોજન તારૂં રાણી શું કરૂં, નથી ભોગની આશજી–ભિક્ષા.
વાસી જંગલના જોગી અમે, નહીં ગ્રામમાં વાસજી;
વિષની વેલીથી અળગો રહું, નહિ નારીનો પાસજી.–ભિક્ષા.

ભગવા જોઇ રાજા **ભરથરી**, દાવાનળ દીલ થાયજી.
માઇ કહો ન મારા કંથજી, લાગે દેહમાં લાયજી-ભેખરે.
વધુરે શું વદું રાણી **પીંગળા**, કરૂં અરે કેટલો ઉચ્ચારજી;
બધુ જોવારે બધું તજયો, માર્યો વચનનો મારજી,
હવેરે રાજને રાણી શું કરૂં.
વાંકીરે **વિધાતા** મને ભુલવી, લખીયા લેખ લલાટજી,
આનુંરે પ્રાયશ્ચિત હવે શું કરૂં, મારગ આપો પૃથ્વીમાતજી.-ભેખરે.
ત્રણશો નારીરે અન્ય આપની, **માળવપતિ મહારાજજી;**
એકને કારણ એને નવ તજે, પાપી **પીંગળાને** કાજજી-ભેખરે.
મોહ છોડી દે રાણી **પીંગળા**, પ્રીતે કર સતસંગજી;
સગુ નથી કોઇ કોઇનું, આ સંસાર પતંગજી.-ભિક્ષા.
દેતી હું તો ભિક્ષા દે મુને, નહિ તો કરૂ ગૃહ ત્યાગજી,
ગુરૂજી મારારે રોશે થશે, ચાલી જાય જમાતજી.-ભિક્ષા.

ભરથરી— રાગ-મરશીયા—

હાય,, કેમ આ સહેશે ઉજેની રંડાપો, ધણી થઇ છે રાજાજી માફ રાખો
બાણ લક્ષ માળવાના છો સ્વામી, કામ કોડીલા રૂપે ન ખામી,
ગાર અંગે **ભભુત** શી જામીરે,—હાય, કેમ૦
એક બાજુ **કૃષ્ણા** તમારી રૂએ, **ચંદ્રકળા** ચોધાર નીર ચુએ,
બાપુ સુખે ન આજ કોઇ સુએરે—હાય૦
મેહેલ મેહેલે વિલાપ છાયો છે, પવન શોકનો સઘળે વાયો છે;
કળકળતાં બાઇઓ ને ભાઇઓ છેરે—હાય૦
આંધે લટકી શી ભગવી ઝોળી, આવ્યા વસ્ત્ર ક્યાં ગેરૂ ઝબોળી.
હાય હઇડામાં પ્રગટાવી હોળીરે—હાય૦

નથી વિક્રમ બાંધની કંઈ આશા, કીધાં કરમે એવાં રે તમાશા;
એવું બીજા જંગલ કયાંઇ વસ્યાં રે—હાય૦
ઘણી નોંધારા અમને કરોમાં, આવું અણધાર્યું પગલું ભરોમાં;
જોગી જીવતાં ચિત્તામાં ધરોમા રે—હાય૦

દલપત ભંજન. —રાગ-ભજન—

મોહન તારી મોરલીરે, વૃજનારને વેરણ થઈ! (૨) હે...હરી.
કોમળ સુરે કાળજુ કોર્યું; ચીતડું ચોર્યું વેરણું થઇ—મોહન.
કામ તો હવે કાંઇ ન સુજે (૨) સાંભળતા શત્રુ થઇ—(૨)
માના પીતા તણી લાજુ તજીને, વૃંદાવનમાં ગઇ—મોહન.
વૃજનારને વેરણ થઈ, મોહન તારી મોરલી-તારી મોરલી-(૨)
આવા આવા કારમાં કામણ (૨) શામળા સીધા થઇએ—મોહન.
દુઃખડા કેરા, ડુંગર ડોલ્યા, મા બાપડી ભ્યો પઇએ—મોહન.
"દલપત" વીહના દેવને મળવા (૨) ગોપીઓ ગોકુળ ગઇ—મોહન.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી —:૦:—

થઇ પ્રેમવશ પાતળીયા, મારા મનનો મલીક મળીયા રે...(૨)
પ્રીતે કરો મુખવાસ, સજનવા રાજ હૃદયના વાસી.
પ્રેમદા પ્રીત જ્યોત પ્રકાશી. મારા મનના મનોરથ ફળીયા રે...થઇ.
ભાગ્યવંત કર્યો ભગવતિ મુજને, જીવન સફળ થયું મારૂં
કરો શ્રીહરિ શુભ તમારૂં, મારા મનના માલીક મળીયા રે...થઇ.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી. —:૦:—

મંજરીએ મનડું મોહ્યું રે, મન ગમતા મહારાજ,
મારા મન ગમતા મહારાજ; એ શું દીલડું અમ પ્રોયું રે મનગમતા.
("શું આ પુષ્પ તમને બહુ ગમે છે?")

સાખી { " મનને તો ગમતું ઘણું. મુખથી કેમ મંગાય,
" વીણ પ્રીછયે વીણ પારખ્યે, ઘટે માન મુનિરાય"

સાખી { " માગ્યે માન ઘટે નહિ, જેવું જ્યાં દાતાર,
" સુખે સ્વીકારો પુષ્પ આ, ધરો કર્ણ મોઝાર."

અતિ ઉદાર દીલ તમ જોયું રે......મનગમતા.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી.—રાગ ભજન—

રૂપે શું મન રાચોરે, કાયાનો રંગ કાચોરે **ભગવાન ભજો.** (૨)
હાડમાંસને રૂધિર ભરેલું, મઢયું ચામડે અંગ, (૨)
ગંદા દેહનો ગર્વ નકામો, કાયાનો રગ પતંગ,
ભરૂંસો નહીં સાચોરે કાયાનો રંગ કાચોરે, ભગવાન ભજો—

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી. —:૦:—

શું કહું કથની મ્હારી રાજ, શું કહું કથની મ્હારી.
હું તો દૈવના ત્રાસે હારી રાજ......................શું કહું.
પરખી **પારીજાતિક** મેં, અર્પણ કીધું મન મ્હારૂં,
પતી તજી પરલોક સિધાવ્યા, કરી જીવતર મમ ખારૂં રાજ–શું કહું.
ચંદન કાષ્ટની ચિતા રચાવી, પતિ સહગમનની આશે,
શુન્ય દેહ મમ સ્વામી તણો પણ, ઉડી ગયો **આકાશે** રાજ–શું કહું.
અરપ્યું મેં સર્વસ સ્વામીને; પ્રેમની કફની ધારી;
તજી જગત્ જંજાળ સર્વ હું, પ્રીતે ભજું ત્રીપુરારી–શું કહું.

રાજા જશવન્તસિંહ —રાગ. કવ્વાલી—

અમર આત્મા અમારો છે. **મરણ દરકાર શા માટે !**
મરી જાણે જે જન્મીને, જીવન દરકાર શા માટે !
જગતમાં પ્રાણી કૈં મરતાં મરીને જન્મતાં પાછાં.

બધાં ઘટમાળમાં ફરતાં, પછી તકરાર શા માટે!
ચૂકયો જે લક્ષ જીવનનું ગયો તે જીંદગી હારી.
જીવ્યો તે ના જીવ્યો જગમાં, **જીવનનો ભાર શા માટે.**

વીર કેશરી —રાગ. ગઝલ—

ખરા તે **હીંદના સંતાન** લડે જે હિંદને કાજે,
લડે જે હિંદને કાજે, મરે જે હિંદને કાજે.
દુભાતો **દેશને** દેખી, ચડે વા'રે ઉમગેથી.
પ્રભુ કે બાદશાહોથી, જુઝે જે હીંદને કાજે,
ન મોહે માયા મહોબ્બતમાં, ન લોભે માલ દોલતમાં;
જીવન જર પ્રાણ સૌ પલમાં, તજે જે હીંદને કાજે,
યતો ધર્મ સ્તતો જય છે, કરો **યાહોમ** શો ભય છે;
અમર તે થાય છે નિશ્ચયે, મરે જે હીંદને કાજે,

માલતી–માધવ. —:०:—

નાનકડી નાજુક નાર, બહુ નાનકડી, બહુ નાનકડી.
મારા લાલાની છું લાડકડી (૨) છું લાડકડી (૩)
આંખ તણે મટકે પટકું છું લાલને–
નાની શું સમજે વ્હાલાના વ્હાલને (હું તો બધું એ સમજુછુ)
જાણી ભોળો ભરથાર, તું બહુ માથે ચડી (૩) નાનકડી.

રાજા જશવન્તસિંહ —રાગ ભજન—

મારા ભવની ભાવટ ભાગીરે **જોગીડા જુના—**
લગની તુજ નામની લાગીરે જોગીડા જુના—
વચનો ભેદ ભર્યાં ભેદૂનાં, હૈયાં તુજવીણ સુના—
આ કામણગારી નારીએ શું કામણ મુંજને કીધું?

તન દઇને મનડું લીધુરે પણ દુઃખ વિયોગનું દીધું—
નીશદીન સાથ રહું સમજુના.........મારા ભવની—

બિલ્વમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ. —:૦:—

દાસ પરે દયા લાવોરે, દયાળુ દેવા, દાસ પરે, દયા લાવો-ટેક,
સંસાર સંબધ ત્રોડી જીવ આપ ચરણે જોડી,
હુંતો બની બેઠો, બાવો બાવોરે—દયાળુ.
આંખો વિના સંકટ આવું, ખાડામાં ગોથા ખાઉં,
વા'રે અવિનાશી આવો આવોરે—દયાળુ.

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી —**રાગ. ભજન**—

રામ ભજ તું પ્રાણીયાં. તારાં ભવની ભાવટ ભાંગશે (૨)
(**"બોલો રામ સીતા રામ"**) પંખીડા જો તું વિચારી
કર્મ તારા લે સંભારી, વાસના નઠારી તુને રૌવ રૌવ નર્ક નાંખશે-રામ.
મૂઢ તેં મતિ વિસારી, મતિ તેવી ગતિ તારી,
ઉડજે સંભાળી તારી કાયા તારી કંચનની થશે-રામ.

ઉદયભાણુ —:૦:—

મન માયાના કરનારારે, જરી જોને તપાસી તારી કાયા,
પુછી જોને તું પંડીત પુરાણુંરે, કોના અમર છે લેખ લખાણા
કાચી છે કાયા આ માટીની માયા, છે માટીના ખેલ બનાયા;
શાણા તો સમજી અલગ થયા, પણ બાલક બીચારા લપટાયા.
લાખોની પાંખો ગઇ છે પોંખાઈ, જેણે મૂછપર લીંબુ ઠરાયા;
કાળના કો'વાડેથી કોણ બચ્યું છે, ભલે રંક કે હોય મહોરાયા,
સંધ્યાના જેવા રંગ સોનેરી, વંધ્યાને લાડ લડાયા;
જોબનને તન ધન તેવા સમજવાં, પાણીમાંના પડછાયા.

બિલ્વમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ.

આ તારાં વચનો સારાં, સ્નેહ સાંભળતાં.
શાન્તિ પામ્યું મન મારૂં રે આજે—આ.
જગની જંજાળમાંથી બળતો બચાવ્યોજી,
ધન્ય ગુરૂ ચીન્તામણી, ધારૂં રે આજે!
ભકિત ભગવાન કેરી કરતાં હમેશાંજી.
થવાનું ત્વરાએ શુભ તારૂં રે શાણા—આ તારાં,

વિણાવેલી. —(૦)—

અરે શું માનવનો અભિમાન, પલકમાં ટળી જશેરે,
ખરે જેમ પીપળ ઉપર પાન-પલકમાં ખરી જશેરે.
પલકમાં ખરી જશેરે-માટીમાં મળી જશેરે—અરે૦
ઘડી જીવતરમાં ઘડી એક સુખની ના......રે નથી;
મૂઢ મમતમાં તોયે મરતા આ અં......રે મથી.
પામર નર નાદાન......અરે શું.

સાખી { કાયા કલેવર કારમું, છે ગંદકીનો ધાડવો;
સમજુ જને સમજી જઇ, અભિમાનને વણુસાડવો

સાખી { અભિમાન ફણિધરને નહિ હુથ પાઇને પેધાડવો,
રાવણ સરિખા રાજવીએ લીધો નથી કંઇ લાડવો.

વીણાવેલી —:૦:—

કાયા કાચો કુંભ છે, જીવ મુસાફર પાસ,
તારો ત્યાં લગી જાણજે, જ્યાં લગી શ્વાસોશ્વાસ;
સદા સંસારમાં સુખ દુઃખ સરખાં માની લઇએ,
રાખે જેવી રીતે રામા, રંગે તેવી રીતે રહીએ.—સદા.

સાખી { પીંપળ પાન ખરંતા હસ્તી કુંપળીઆં
મુજ વીતી તુજ વીતશે, ધીરી બાપુડીઆં.

દશાના ઢંગ રતુના રંગ જેવા દેખી લઇએ—સદા.

સાખી { કદી મેહલો ને માળીઆ, કોમળ છપ્પર ખાટ;
કોઇ દીન એવો આવશે, ભુખ્યે ન મળશે ભાત—સદા.

વિરવિજય —રાગ-ગઝલ—

તમોને જો તમારાથી, તમારો **દેશ** પ્યારો છે,
ન તજશો ધર્મ નિતી નો, **વિજય અંતે થનારો છે!**
હશે જો સંપ ને સમતા, વળી કર્તવ્યને હિમ્મત,
તમારા ભાગ્યના આખર, ચમકવાનો સિતારો છે!
જશે એ રાત અંધારી, ચમકતા શૌર્યનો ભાનૂ :
ઝુકો યાહોમ કરી રણમાં, વિજય ડંકો તમારો છે!

અરૂણોદય —:o:—

તમે જો જો ન વાયદા વીતાવજો.
પીયુ પહેલી **પેસેંજરમાં આવજો;**
હાર તોરાથી સ્વાગત્ શોભાવજોરે—પીયું.
સિલ્કની કીનાર કોઇક વાયલ આછેરાં,
કોઇક નવા નાટકના અચ્છાં ઓપેરા.
થોડા હેન્ડબીલ હેરઓઇલનાં લાવજોરે—પીયું.
એક હારમોન્યમ પેરીસનું લાવજોરે;
આવવાનો તાર મને આગળથી આપજોરે,
તમે સામા સ્ટેશન પર સીધાવજો—*પીયું.

લીલાવતી —:૦:—

અરજી સાંભળોને સરકાર મુજને ગાંઠતી નથી ઘરનાર (એ ટેક).
અગીયાર વાગે ઉંઘમાંથી ઉઠી, તરત તડકે જાય;
દાતણ કર્યા વિના મોગરીને મુળા ખોળામાં લઇને ખાય—અ.
વાંકું ચુકું બોલી વઢવું ને રડવું, ફુઅડ રાંડને રોજ,
ઘરમાંથી ગોળ ઘી ચોરી ખાવાની, ખોટી પડી છે ખોજ.—અ.
પાડા પાડોશીને ડોશી ડોસાથી, લડી ચુકી લાખવાર,
પોતાના બાળકને નિત્ય બઝુડે, મારે મને પણ માર.—અ.
રાખના ઢગલામાં ફોરા પડયા જેવું, રાંડના મોઢાનું રૂપ.
ભુત ભડકામણી ભારે કુભારજા, ભડકી મરું છું રે ભૂપ—અ.
સુંગરીના માળા સરખું છે માથું, વેત વેત લાંબા વાળ,
ખણતાં જુવોના ટોળા ખેરવે, પરસેવાની પડનાળ.—અ.
હોળી દીવાળીએ ન્હાવાનો નેમ છે, વડી ચતુર છે વહુ,
અંગે ઓઘરાળાને લુગડામાં લીખો, મારવાડ કેરી મઉ.—અ.

વીરકુણાલ —:૦:—

હું ખાપરો તું કોડીયો જોડી વીંછીને સાપની.
મીઠા ડોસીને પૂછયું છે? બુદ્ધિ કોઇના બાપની?
કાયદો પુછી શકે નહિ એવી વિદ્યા આપણી,
કાયદેથી બોલી ફરવું છે બુદ્ધિ કોઇના બાપની?
આથાંઓ મુંડી મૂર્ખના પહેરાવવી ટોપી માપની,
કહેવું અમે શું જાણીયે છે બુદ્ધિ કોઇના બાપની?
ચોકેલો સહુ સંસાર અહીં પરવા કરો ના પાપની,
શ્રીકૃષ્ણ ગીતામાં કહી ગયા છે બુદ્ધિ કોઇના બાપની,

સંગીત લીલાવતી —:૦:

લાજ છોડી છેક તેં છકેલ છોકરા, બાપની તેં આબરૂના કાંકરા કર્યા.
આવી છે દીવાળી હોળી હઇયામાં બળે, જઉં છું. વહુને.
તેડવા પણ દાંડા શા વળે. લા.
સે–સાસરામાં જાણે છે જમાઇને સહુ, માટે નહિ મોકલે વેવાઇ તો વહુ. લા.
સ–કરવાને વીવેક લોક લાજથી જવું........................
જો–ગાડી જોડી લાવ્યો ખોટી ક્યાં સુધી થવું.

પૃથવી પુત્ર. —(:૦:)—

માળ **મોતીડાની** મોંધી મંગાવજો,
કંથ કોડીલા **કંઠે** પહેરાવજો.
ચોળી **કુસુંબી** રંગે રંગાવજો,
સાડી સુંદર શરીરે સોહાવજો.
હોંસિલા **હીરાંની** બંગડી બનાવજો.
કોમળ કર **કુંદનને** કંકણે દીપાવજો,
હાર **હીરાં** **માણેકે** મઢાવજો.—માળ.
નીત્ય મીષ્ટ ભોજનાયાં ભાવેં જમાડજો,
આછાં આછાં ફુલડાંની વેણી ગુંથાવજો.
સદન વિજળીની જ્યોતે સોહાવજો,
મીઠાં જોબનનાં જાંબુ ખવરાવજો.—માળ.

ભરથરી –રાગ. સીંયાનો કનારો–

તરુણી તુજથી નથીરે જુદાઇ શશીવદની સુખ પામું હું આંહીં;
વદન મનોહર તારૂં લલિતા, સૌરભ અંગ જેમનું સુખદાઇ–તારૂં.
ભ્રકુટી વિક્રમ સ્મિત અતિ વિભ્રમ, નિરખી પ્રિયા ભૂલું સંરપેરે કાંઇ;
ત્રણસોને સાઠ ત્યાગી તુજનેરે ચાહું, તુજવિણ મુજ ક્ષણ કલ્પ સમ જાય

બલીરાજા —:૦:—

આનંદ મંગળ ગાઓ પરણુતી લેશું લ્હાવો;
મારી વેવણ **રસીલી** જોડી શોભશે.
નિરખી કન્યા કહેશો, મુખ જોઇ તાકી રહેશો.-મારી.
વાહ ઠીક મળ્યું છે ટાણું, એક લુલું ને બીજું કાણું;
મળી વેવાઇને વેવાણું, ફેરા ફેરવોને ઝટ-આનંદ.
ફુડાકિયા તમે જોશો, **હોળીને દહાડે રોશો;**
કેવી જાન જોડી હું આવું, દુનિયામાં ડંકો વાગશે-આનંદ.
તડાકીયા કહું તમને, અતિ ઉમેદ મનમાં અમને,
વાજાં વગડાવું જો જો, ફરશુરામનો ફડાકો-આનંદ.

વીર કૈશરી. —:૦:—

આપ પાપડવાડીમાં પધારજો **લ્હેરીલાલ,**
મંદીરની સામે મકાન છે, નીચે દેશી દારૂની દુકાન છે.
રંગરંગીલા ચાલ મારી પાડોસમાં **તુલસી કયારાનું નિશાન છે!**
છજામાં! તુલસીના ઝાડનું નિશાન છે-લ્હેરીલાલ.
અખંડ ને અભંગ આજ સાંજ પહેલા પધારજો.
હડતાલવાળાનું તોફાન છે, જ્યાં હડતાળવાળાનું તોફાન છે-લ્હેરીલાલ.
જોખમ ભરેલું. કામ પુરી પંચાત છે, ધાસ્તી છે! આફતમાં
જાન છે, મારા બાપ ધાસ્તી છે-લ્હેરીલાલ.

બિલ્વમંગળ ઉર્ફે સુરદાસ-રાગ. ભજન-

વિષય વાત મમ તાત તજીને; **કૃષ્ણ ભજન તું કરવા દે,**
અહમપણાને અલગ રાખી. ભંડાર ભકિતના ભરવા દે,
નટવર નામનું નામ મળ્યું છે. તો ભવસાગર તરવા દે!
નામવંત નર નામ છોડીને. અક્ષર વરને વરવા દે-વિષય૦

મહાશ્વેતા કાદમ્બરી —:૦:—

માલીકના બાળક સૌ, માલીક સૌના શ્રી જગનાથ (૨)
કર્તા હતો સૃષ્ટિના સૌ બાજી એને હાથ
ૠણાનું બંધ આવી મળતું, બાળ્યું નવ કોઇનાથી બળતું
જગત માત્ર તેને આધીન છે. અનાથના જે નાથ
નહિ પીંડ આ પોતા તણો, પોતાનું કાંઇ ના જાણવું
સોએ શુભાશુભ કર્મને પોતા તણુંજ પ્રમાણવું–જગત,

બોલતો કાગળ. —:૦:—

રંગી, આ દૂન્યા નારંગીએ, રંગી, તે રગી બેરંગી, દૂન્યાદોરંગી...રંગી.
સાગર પાણી શીતળમાં, વડવાનળ તેનાં તળમાં, આગને પાણી બન્યા સંગી
આ આજે અંગી મનાતાં, કાલે ભુજંગી થાતાં
કોણ ભુજંગી...કોણ અંગી...રંગી...
વાયુ જે દીપક ઠારે, આગને એજ વધારે;
પ્રભુની પ્રભુતા દોરંગી...રંગી આ દૂનીયા...

(મુંબઇની ઈમીટેશન શેઠાણી !) રાગ–ગઝલઃ—

તમે મુંબઈ વિષે આવ્યા, નિહાળી સર્વ હરખાયા
છતાં સાહેબ ઓ મ્હારા ! જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?
અહા! મુંબઇની **અલબેલી!** છકેલી કંઇક **સુધરેલી;**
લટકતી લાજને મેલી, જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?
ફરે છે કંથ ઉધરાણી, લખે નામું નયન તાણી;
છતાં કહેવાય "શેઠાણી" જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?
પતિ પરદેશમાં આવે, પ્રિયાને પાસ તેડાવે;
પછી વહુ પાંખ ફફડાવે, જુવો મુંબઇની શેઠાણી ?

સ્વદેશે કામ સૌ કરતી, ખુશીથી ખાંડતી દળતી;
હવે **રામા** વિના રડતી જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?

ઘરે સસરો અને સાસુ ખરચ વિણુ ખેરવે આંસુ
જમે વહુ મિષ્ટ ફરમાસુ જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

કુવેથી ખેંચતી પાણી, **નણંદ**ની સાથવે **ભાણી**
હવે થઇ રાયની **રાણી** જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

ઘણી મુંબઈ તણી નારી બતાવે ઠાઠ બસ ભારી
ભલે વર થાય **ભીખારી,** જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

બને મુંબઇની શેઠાણી કરે **પઈસા** તણું પાણી
રજે વર **ટાંટીઆ** તાંણી, જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

પતિ **શીતેર** લાવે છે, સકળ **પત્ની** ઉડાવે છે,
છતાં **દેવું** કરાવે છે, જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

વસાવે નવનવી **સાડી,** ફુલેલી ફેન્સી **ચોળી;**
ખરીદે **બુટની** જોડી. જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

સુવાસિત **તેલને અતર,** રૂમાલો રાખતી **સતર;**
ગણે છે કોણ ત્યાં ગણુતર! જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

કબાટો કે **ત્રીજોરી** ના—છતાં દશબાર ચાનીના;
રૂપાના રાખતી ઝુડા, જુઓ મુંબઈની શેઠાણી ?

જશે નાટક તમાસામાં અગર **સરકસ-સિનેમામાં;**
ગણે મ્હોટાઈ ભપકામાં જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

સદા નરવી રહે નાડી, જતાં કંઇ જોઇશે ગાડી;
જશે લટકો કરી લાડી, જુઓ મુંબઇની શેઠાણી ?

કરે ઘરકામ સૌ ઘાટી,—પદમણી પાલવે જાતી;
અહા? હોંસે હવા ખાતી, જુઓ મુંબઇની શેઠાણી?
નથી નારી સકળ એવી, સતી કંઈ છે સીના જેવી;
દયા સૌભાગ્યની દેવી, અસલ છે એજ શેઠાણી?
નકલ કરનાર શેઠાણી? સુણી ના કોપશે વાણી;
હશે પરમાર્થિ ને શાણી, ખરી મુંબઇની શેઠાણી?
અપંગો પર દયા આણી, દુઃખીના દર્દને જાણી;
મદદ દેતા ન અચકાણી! અહાહા! એજ શેઠાણી?
સ્થિતિ સ્વામી તણી જાણી; વીના "ઘાટી" ન ગભરાણી;
શિયળવંતી વિનયવાળી, ગુણી ગૃહરાજ્યની રાણી?
("રા. મણીકાન્ત"ની કાવ્યમાળામાંથી.)

નાટક—દીવાન— —:o:—

લુંટો લગનનો લાવો લાડીજી, મોહન મળ્યા મતવાલા (૩)
જોડી મઝાની જામી સાહેલી, ભેટયા વહાલી ને વહાલા (૩)
સ્વતંત્રતા આ પહેલા નમુના, દાખવલા દુનીઆલા (૩)
આતાં કસાઈ ખામી નરાલી, પુરા લગનહી ઝાલા (૩)
મેના મરાઠણ કેશવજી બ્રાહ્મણ, એકતાર માંડયા થાવા (૩)
પાદરીજીએ પુરાંણ વાંચ્યાં, માંડયા સુધારા થાવા (૩)
પુનર્લગ્નનો હેડો નમુનો, ન્યારી ગીનોજી બાવા (૩)

સુરત બરાનપુરી ભાગળ, બાજીવાળી પોળમાં આવેલાં શ્રી અનાવિલ
બંધુ પ્રી પ્રેસમાં ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ નાયકે છાપી.